

ĐỆ TỬ QUY VÀ TU HỌC PHẬT PHÁP

Giám định Lão Pháp Sư Tịnh Không

Chủ giảng thầy Thái Lễ Húc

Giảng từ ngày 6/3/2005 đến ngày 13/03/2005 tại Tịnh Tông Học Hội Australia

TẬP 20

Kính chào chư vị pháp sư, chư vị đồng tu, A Di Đà Phật!

Hôm qua chúng ta đã học chương thứ ba, chương Căn. Hôm qua đã nói tới “chớ qua loa”, đối với rất nhiều việc không thể qua loa, không thể sơ suất. Ví dụ như chúng ta tặng quà cho bạn bè, cũng phải sắp xếp cho chỉnh tề rồi mới tặng cho đối phương. Tôi nhớ trước đây mình có một chiếc xe, lúc đó ba tôi muốn đưa xe của ba cho tôi, [nên] tôi định đem chiếc xe cũ của mình tặng cho bạn học cũ, ba tôi nói: con muốn tặng xe cho người khác, nhất định phải kiểm tra toàn bộ một cách kỹ càng, sau đó nếu cảm thấy không còn vấn đề gì thì mới đem tặng. Không thể bởi vì tặng đồ cho người khác mà trong lòng cảm thấy, mình tặng cho họ đã là giúp đỡ họ rồi. Biết đâu xe của tôi đang có vấn đề, đến lúc tặng cho người khác, họ lại phải đem xe đi sửa, nhất định sẽ tạo thành phiền phức cho họ. Tôi cũng làm theo chỉ thị của ba, đi kiểm tra lại xe, kết quả là phát hiện bộ li hợp của xe sắp hỏng. Bởi vì tôi đã quen chạy xe của mình, nếu như đưa cho người khác, có thể họ sẽ kêu trời, sau đó tôi thay bộ li hợp rồi mới tặng cho bạn. Cho nên mặc dù tặng đồ cho người khác cũng không được qua loa.

Dạy con trẻ thái độ không qua loa, từ trong cuộc sống hàng ngày chúng ta phải chú ý mà dẫn dắt chúng. Ví dụ như chúng ta dẫn dắt học sinh, dẫn dắt các em nhỏ giúp đỡ làm việc, nói chúng lau sàn, sau khi chúng lau xong, nhất định phải gọi chúng tới báo cáo, nói “thưa thầy em đã lau xong”, hoặc là “thưa mẹ con đã làm xong”. Nếu không cũng không biết chúng có làm hay không, chúng ta cũng không rõ. Đợi chúng nói xong thì chúng ta phải làm gì? Nhất định phải đi kiểm tra, xem chúng có làm qua loa, làm hời hợt hay không. Nhất định phải kiểm tra xem chúng đã làm tốt chưa? **Nếu như lần đầu chúng làm qua loa, chúng ta cũng không dạy chúng, không dẫn dắt chúng thì sau này khi làm chuyện giống vậy chúng cũng sẽ tùy tiện qua loa.** Khi chúng ta nắm bắt được cơ hội này, khen ngợi, khẳng định chúng: con làm tốt lắm, còn có một số chỗ chưa ổn lần sau phải chú ý. Nhắc nhở

chúng làm tốt, sau đó lại khen ngợi, nói với chúng: nếu như từ nhỏ con làm việc gì cũng làm một cách viên mãn như vậy, sau này nhất định có thành tựu tốt. Chúng ta cũng phải quan sát xem con trẻ trong quá trình đối nhân xử thế có qua loa không, điều này chúng ta cũng phải dụng tâm nhiều hơn.

Trong cuộc sống tập thể, giống như chúng ta ở trong đạo tràng, chúng ta là một thành phần của đạo tràng, cho nên tất cả mọi việc trong đạo tràng, chỉ cần chúng ta nhìn thấy thì nên giúp đỡ. Ví dụ như trước cửa phòng tắm có để mấy đôi dép để đi vào phòng tắm, nếu như chúng ta đi ngang thấy dép để lung tung, thì nên tiện tay sắp xếp lại cho gọn gàng. Bởi vì từng cọng cỏ, từng ngọn cây trong đạo tràng cũng đại biểu cho hình tượng của đạo tràng, chúng ta nên đồng tâm hiệp lực xây dựng đạo tràng, để lại ấn tượng tốt cho người khác. Càng quan trọng hơn là, nhờ vào ấn tượng tốt này mà khiến họ thâm nhập chánh pháp, đạt được lợi ích của chánh pháp. Không nên vì những chi tiết nhỏ nhặt này mà khiến họ có ấn tượng không tốt với chúng ta, cho nên những phương diện này cũng không được qua loa. Chúng ta xem câu tiếp theo, cùng nhau đọc:

“Sắp vào cửa, hỏi có ai. Sắp vào nhà, cất tiếng lớn. Người hỏi ai, nên nói tên. Nói ta tôi, không rõ ràng. Dùng đồ người, cần mượn rõ. Nếu không hỏi, tức là trộm. Mượn đồ người, trả đúng hẹn. Sau có cần, mượn không khó”.

“Sắp vào cửa – hỏi có ai”. Khi chúng ta muốn bước vào phòng, nhất định phải gõ cửa trước, xem trong phòng có ai không, nếu như trực tiếp đi vào thì rất đường đột. Chúng ta xem bộ phim Thương gia Im Sang-ok sẽ thấy, khi bước vào phòng, không phải là gõ cửa, mà là đứng bên ngoài lên tiếng nói: đại nhân, con là Sang-ốc. Chủ nhân bên trong nghe thấy, nếu như thuận tiện sẽ nói: Được, con vào đi. Nếu như đang bận thì vị đại nhân này sẽ nói con đợi một chút. Như vậy sẽ không thất lễ, không làm phiền người ở trong phòng, nếu như họ đang bận việc. Cho nên từ nhỏ phải dạy con trẻ những lễ nghi cần có này.

Chúng ta mở rộng câu này ra, nếu như bạn tới thăm bạn bè, “hỏi có ai” [cũng có nghĩa là] có thể tìm hiểu một chút xem gia đình bạn có những trưởng bối nào? Có những người thân nào? Sau khi hỏi xong, chúng ta cũng hiểu được tình hình của mẹ bạn, tình hình người thân của bạn, để khi vào trong nhà bạn cũng cảm thấy thân thiết, không cảm thấy xa lạ. Vừa bước vào cửa, dựa vào những gì chúng ta biết mà quan tâm mẹ của bạn: bác gái, đợt trước bác bị cảm đã khỏi chưa? Tục ngữ nói “gặp mặt

tăng ba phần tình cảm”, như vậy sẽ kéo gần lại khoảng cách giữa đôi bên. Bởi vì con cái của họ rất thân thiết với bạn, mà họ lại không hiểu về bạn, thì những người làm cha mẹ sẽ thế nào? Sẽ lo lắng trong lòng: con mình thân với người ta như vậy, không biết đức hạnh của người ta ra sao? Cho nên thói quen kết giao bạn bè của tôi là khi đã quen thân thì nhất định phải tới thăm nhà bạn, để người nhà của bạn cũng thân thiết với tôi.

Tôi nhớ lúc học cấp ba có một người bạn rất thân, như hình với bóng, anh ấy là con trai, bởi vì tôi học trường nam sinh. Bởi vì hai người thường cùng nhau học tập, cùng nhau làm việc mà mẹ của anh ấy lo lắng, tại sao mẹ của anh ấy lại lo lắng? Bởi vì thời tôi học cấp ba đã xuất hiện đồng tính luyến ái, báo chí cũng thường đưa tin, mẹ của anh lo lắng chuyện này. Cho nên chúng ta phải chủ động tới thăm gia đình bạn bè, để họ hiểu được người bạn mà con mình chơi thân là người như thế nào, như vậy thì họ mới yên tâm hơn. Có một lần tôi cần tới nhà một bạn, tới thăm vợ chồng anh, cũng gặp cha mẹ anh. Người trẻ tuổi chúng ta hiện nay hình như rất ít khi chủ động tiếp xúc với cha mẹ của bạn bè, hình như khi gặp trưởng bối đều cúi rất thấp, không có gì để nói. Tại sao lại như vậy? Bởi vì chột dạ, đứng trước mặt trưởng bối, bởi vì trưởng bối đều trải đời, có đôi mắt nhìn thấu mọi vật. Bạn xem nam nữ hiện nay, đã sắp nói tới chuyện cưới hỏi rồi, mà vẫn chưa dám xuất hiện ở bên nhà trai hay nhà gái, có chuyện như vậy không? Đó là bởi vì người trẻ tuổi chúng ta không có thực lực, thiếu tự tin, bởi vì diễn cho người yêu xem thì diễn còn giống nhưng ở trước mặt trưởng bối thì liền lộ nguyên hình.

Tôi tới nhà bạn, tôi nghĩ chắc anh muốn trực tiếp cùng tôi ra ngoài luôn, vậy thì sẽ đánh mất cơ hội giao lưu với cha mẹ anh, cho nên tôi mua một giỏ trái cây. Tới trước cửa nhà anh, vợ chồng anh đã chuẩn bị xong định cùng tôi ra ngoài, tôi nói đã đến nhà rồi, không vào thì thật thất lễ, tôi lại xách một giỏ trái cây nặng như vậy. Vợ chồng anh liền cùng tôi lên lầu. Cha mẹ anh nhìn thấy tôi rất vui, ngồi khoảng hai ba phút liền nhắc nhở chúng tôi: các con còn việc phải làm, mau đi đi, đừng làm lỡ thời gian. Thực ra cha mẹ, trưởng bối đều rất từ bi, luôn suy nghĩ cho chúng ta, sau đó tôi và vợ chồng anh rời đi. Tối hôm đó anh gọi điện thoại cho tôi, nói rằng mẹ anh muốn mời tôi tới nhà ăn cơm, tôi liền vui vẻ đồng ý.

Mấy ngày sau tôi tới nhà anh ăn cơm, trong bữa cơm mẹ anh nói, hôm nay toàn bộ đều là món chay, bà cố ý chuẩn bị cho tôi. Sau khi ăn xong thì ngồi lại trò

chuyện cùng bà. Bởi vì em gái bạn tôi sanh con gái, bé gái đó được bà ngoại chăm, bà chăm thì khó tránh được chiều chuộng. Mẹ anh cũng biết tôi đang làm ở Trung Tâm Quốc Học Nhập Môn nên thảo luận với tôi về một số vấn đề nuôi dạy con trẻ, nói tới một số tình huống khá quan trọng. Khi tôi nói với bà, gấp thức ăn phải gấp cho ai trước, thái độ dạy con trẻ phải như thế nào, mẹ anh cũng rất tiếp nhận, cảm thấy làm như vậy rất có đạo lý. Anh bạn tôi ngồi bên cạnh nói: con sớm đã nói với mẹ rồi, mẹ không chịu nghe. Mọi người cảm thấy có nên nói như vậy không? Không cần! Như vậy thật không giữ thể diện cho mẹ mình, chúng ta phải nhẫn nhịn. Nếu bạn có thể nhẫn nhịn được, mẹ bạn sẽ nghĩ rằng con trai mình thật không đơn giản; nếu như bạn nói xen vào, bà chỉ cảm thấy thật mất mặt. **“Hết thầy pháp thành tự được do nhẫn”**, thực ra qua chuyện này chúng ta có thể hiểu được câu “đôi con cho nhau mà dạy”, người trong nhà quá quen thuộc với chúng ta, rất nhiều lời nghe thành nhảm tai. Nhưng mà thông qua người thân bạn bè ở bên cạnh nhắc lại, hiệu quả lại rất tốt. **Cho nên chúng ta phải rộng kết thiện duyên, sẽ có sự giúp đỡ vi diệu cho cuộc đời và gia đình chúng ta.** Đây là thực hành câu “Sắp vào cửa – hỏi có ai”.

“Sắp vào nhà - cất tiếng lớn”, đến nhà người khác nếu nhìn thấy không có ai ra tiếp đón, phải cất tiếng gọi người bên trong: có ai không? Bạn không thể không nhìn thấy ai rồi tự mình đi vào nhà họ tìm, bạn đi hết một vòng đột nhiên chủ nhà trở về: tại sao anh lại ở trong phòng của tôi! Như vậy sẽ rất ngượng ngùng. Chuyện như vậy rất có khả năng xảy ra, tới lúc đó chẳng may họ để quên đồ ở đâu đó mà không nhớ ra, họ sẽ nghĩ rằng có phải do bạn lấy? Như vậy thì không tốt. Hành vi của chúng ta phải thường tránh gây ra sự hiểu lầm. Ví dụ như bạn đến tìm bạn bè, nếu như họ không có ở nhà, chỉ có vợ họ ở nhà, mà cũng không còn sớm nữa, vậy thì có nên ngồi đợi tiếp không? Không nên. Cho dù là tìm bạn bè để bàn công việc nhưng chúng ta phải tránh gây ra hiểu lầm, hãy trở về nhà trước; bởi vì chỉ có một mình vợ họ ở nhà, cho nên phải hết sức tránh né.

Có câu **“Qua ruộng dưa đừng cột dây giày, dưới gốc mận đừng chỉnh sửa mũ”**. Câu này nêu ra hai ví dụ, sau này chúng ta phải nhanh nhạy một chút, trường hợp nào có thể gây ra hiểu lầm, chúng ta phải cố gắng tránh né, tránh gây ra hiểu lầm không đáng có. Ý của câu này là khi đi qua ruộng dưa không nên cột dây giày, bởi vì người trồng dưa đứng từ xa nhìn bạn, bạn cúi người xuống, giống như đang hái dưa của họ. Dưới gốc mận, nếu như bạn chỉnh sửa mũ của mình, giống như đang hái mận của họ, đây đều là tránh gây ra hiểu lầm. Còn có một câu “chỉ có hai người

không ngó giếng sâu”, chỉ có hai người ở cùng nhau, không nên đi xem giếng sâu. Tại sao vậy? Bởi vì khi họ đang ngó xem nếu không cẩn thận ngã xuống thì bạn làm thế nào? Có thể họ sẽ nói rằng có phải anh đẩy tôi xuống không? Không chừng đối phương lại là người giàu có, như vậy liền bị hiềm nghi.

Câu tiếp theo “Người hỏi ai - nên nói tên - nói ta, tôi - không rõ ràng”. Ví dụ như con trẻ nhấn chuông, người trong nhà hỏi ai vậy? Em nhỏ nói: con, là con. Người ta nghe xong cũng không biết là ai, phải để chúng nói tên họ ra, “con là ai ai ai”, đây là lễ nghi nho nhỏ. Chúng ta cũng thường nghe điện thoại: alo, xin hỏi anh tìm ai? Anh quên rồi sao? Chúng ta đang bận việc, nhất thời không nhớ ra, cũng không nghe ra giọng ai, người đó liền nói: anh thật mau quên, mấy tháng trước chúng ta đã từng gặp nhau, anh quên rồi sao? Đoán mãi cũng không đoán ra là ai, như vậy sẽ mang lại gánh nặng tâm lý cho người khác, cũng quá vô lễ. Phải mau chóng nói tên họ để người nghe biết, cũng dễ tiếp chuyện với chúng ta. Cho nên phải “nên nói tên”, chứ “nói ta, tôi” thì “không rõ ràng”.

Câu tiếp theo “Dùng đồ người, cần mượn rõ. Nếu không hỏi, tức là trộm”. **Dùng bất kỳ đồ gì của người khác nhất định phải hỏi họ trước, đây cũng là tôn trọng người khác.** Ví dụ như chúng ta mượn một cây bút, bạn có nên cầm cây bút rồi hỏi họ: cho tôi mượn cây bút này được không? Họ có thể từ chối sao? Nói không chừng đó là cây bút mà họ yêu thích nhất, chỉ một mình họ được dùng, bạn làm như vậy khiến họ không thoải mái, có thể là họ muốn cho bạn mượn một cây bút khác. Lúc mượn đồ nên chú ý chừng mực, phải được sự đồng ý của họ rồi mới được lấy đồ. Có một bé gái sáu tuổi, hôm đó trời khá lạnh, thầy giáo lấy giày của bạn học khác cho em mang, em không chịu mang, em nói bởi vì bạn học ấy chưa đồng ý cho em mượn, em còn nói “Dùng đồ người - cần mượn rõ - nếu không hỏi - tức là trộm”. Con trẻ thực sự học đạo rất nhanh, rất thành thật. Câu dạy bảo này cũng có thể trở thành ngôn ngữ chung, nhận thức chung của mọi người trong gia đình chúng ta. Bởi vì người trong nhà khá thân thiết, khoảng cách gần gũi, nhưng mà càng gần gũi thì càng không thể thất lễ, nếu không lâu ngày sẽ tích lũy oán giận, cuối cùng có một ngày sẽ như thế nào? Sẽ bùng nổ, sẽ cãi nhau.

Có hai chị em gái tuổi còn rất nhỏ, có một hôm người chị về nhà liền mắng em gái. Đưa em rất buồn, khóc lóc chạy đi tìm mẹ. Mẹ em đang nấu ăn trong bếp, nhìn thấy đứa em khóc liền hỏi tại sao con khóc? Em nói: “chị mắng con”. Đương

nhìen người mẹ nghe con nói chị mắng con cũng không mắng đũa chị, người mẹ này vẫn muốn tìm hiểu kỹ tình hình trước đã. Điểm này có quan trọng hay không? Rất nhiều phụ huynh cảm thấy rằng làm anh không thể mắng em gái, làm anh không thể đánh em trai. Vẫn là nên tìm hiểu mọi chuyện rõ ràng đã, nếu không sẽ khiến cho đũa anh đũa chị không phục. Như vậy không tốt. Người mẹ hỏi đũa em, tại sao chị lại mắng con? Em nói: “bởi vì con lấy đồ chơi của chị”. Người mẹ nói tiếp “Dùng đồ người”, bé gái cũng nói “cần mượn rõ”, mẹ em tiếp lời “nếu không hỏi”, bé gái nói “tức là trộm”. Sau khi em nói xong câu “tức là trộm” thì khóc càng lớn tiếng, vừa khóc vừa nói: “mẹ, con không muốn làm trộm”. Nhân cơ hội này mà dung nhập đạo lý vào trong tâm của em, thực ra mỗi một câu trong Đệ Tử Quy đều là nề nếp rất tốt cho gia đình.

Có một đũa trẻ ngủ rất muộn, hôm đó mẹ em lên lầu gọi mãi mà em không dậy liền nói “Sáng dậy sớm, tôi ngủ trễ. Lúc chưa già, quý thời gian”. Đũa trẻ này bật dậy ngay lập tức, không còn ngủ nướng nữa. Đương nhiên khi chúng biểu hiện tốt cũng cần phải khen ngợi, nếu như có thể liên hệ với thầy cô giáo, để thầy cô lại khen ngợi hành vi của con trên lớp thì tốc độ tiến bộ của chúng sẽ rất nhanh. Những chuẩn mực làm người này cũng phải đồng thời thực hành ở trong gia đình và trường học, con trẻ liền rất nhanh có thể tuân theo quy củ.

“Mượn đồ người, trả đúng hẹn. Sau có cần, mượn không khó”, chúng ta mượn đồ người khác, đó là người khác giúp đỡ chúng ta, giúp chúng ta được thuận tiện, cho nên phải trân trọng đồ vật của họ, nhất định phải ghi nhớ trong lòng, đúng hẹn phải trả lại. Nếu như chúng ta sợ quên mất thì phải ghi chú lại, nếu như bạn sợ hôm đó quên mất thì trước đó mấy ngày phải nhắc nhở chính mình. Chúng ta nếu như là người hay sợ ý thì cũng phải nghĩ ra phương pháp đối trị với tập khí này, từ từ thói quen này sẽ được sửa đổi. Trước đây tôi có từng nói rằng con trai của chú Lư đi phỏng vấn, sau đó cũng thuận lợi được tuyển dụng vào làm cho tổ chức giáo dục. Bởi vì chú Lư để cho con mình tự mình lập nghiệp, cũng biết rằng một hai tháng đầu sẽ không đủ tiền tiêu, nhưng mà không đủ tiền thì phải tự mình nghĩ cách, cho nên con chú đi mượn anh chị học trò của chú. Bởi vì mấy anh chị này cùng chú Lư học Phật trong một thời gian dài, cho nên chú Lư nhắc họ rằng, nếu như con trai chú mượn tiền các con, có thể cho mượn, nhưng không thể cho mượn quá nhiều, nhiều nhất chỉ cho mượn 5000 đài tệ thôi.

Rất nhiều bậc cha mẹ đều lo lắng con mình không đủ tiền xài, sợ chúng không có tiền sẽ đi ăn trộm, đi ăn cướp, lo lắng quá nhiều thứ nên không ngừng cung cấp tiền bạc cho chúng, sau cùng chúng quen tiêu xài hoang phí, hoặc là không tự lập được. Chú Lư nói với vợ mình: hôm nay chúng ta đã tận lực dạy con nên người, em không cần lo lắng nó sẽ đi ăn trộm, ăn cướp. Nếu như nó thật sự đi ăn trộm, ăn cướp, vậy thì em hãy giao nó cho xã hội dạy dỗ. Đương nhiên chỉ cần chúng ta cầm vững gốc rễ đức hạnh thì không cần phải lo lắng nữa. Quả nhiên, tháng đầu tiên con trai chú mượn của một anh năm ngàn đài tệ, mượn của một chị năm ngàn đài tệ, tổng cộng mượn mười ngàn đài tệ. Chú lại nói với hai người học trò này, chỉ cần đến hẹn thì hai đứa nhất định phải đòi tiền con trai chú, một ngày cũng không được lỡ hẹn. Đến ngày hẹn trả tiền, con trai chú chủ động trả lại tiền cho hai người này. Chỉ có tháng đầu tiên con trai chú mượn tiền, về sau không còn mượn tiền nữa, đã vượt qua được, “không sợ khó” thì năng lực sẽ tăng trưởng. Đây là thực hành “Mượn đồ người, trả đúng hẹn”, câu này khá quan trọng, “Sau có cần, mượn không khó”. **Chữ tín trong cuộc đời phải giữ cho thật tốt, bởi vì trong cuộc đời này có thể sẽ gặp phải một số khó khăn trắc trở, lúc này chỉ cần bạn có chữ tín, bạn bè sẽ rất hoan hỉ tới giúp đỡ, có thể hóa giải được một số khó khăn.**

Thời nhà Minh có một nhà trí thức tên là Tống Liêm, lúc nhỏ gia đình ông rất nghèo, không có tiền mua sách, ông tới một gia đình giàu có mượn sách. Nhà giàu này cũng có chút ngạo mạn, lấy một cuốn sách rất lớn rồi nói với ông: cho người mượn 10 ngày, sau đó phải trả lại ngay lập tức. Mười ngày sau, trời đổ tuyết lớn, nhà giàu kia cho rằng ông sẽ không tới, nhưng đến lúc hẹn, Tống Liêm bắt chấp tuyết rơi lớn cũng phải đem sách tới trả. Người nhà giàu nhìn thấy rất cảm động, nói với Tống Liêm: sau này sách trong nhà ta đều có thể cho con mượn. **Xây dựng chữ tín có sự giúp đỡ rất lớn đối với chính mình.**

Khổng Lão Phu Tử nói rằng “**Người không có chữ tín ắt sẽ không có chỗ đứng ở đời**”, một người nếu như không có chữ tín thì không có chỗ đứng ở trong gia đình, ngoài xã hội, cũng không cách nào khiến cho người khác tôn trọng. Trong Luận Ngữ cũng có câu, “**Người không có chữ tín, chẳng làm chi nên việc**”, con người không có chữ tín thì thật sự không biết là cuộc đời họ có thể làm nên việc gì? Nhưng mà hiện nay kinh doanh có giữ chữ tín không? Có một số cách nghĩ, quan điểm tưởng là đúng nhưng lại sai, nói rằng không gian lận thì không phải là kinh doanh. Nếu như bây giờ chúng ta giữ chữ tín như vậy, thành thật như vậy, không

phải là sẽ bị bắt nạt sao? Nếu như chỉ có con của bạn thành thật giữ chữ tín, người khác không thành thật giữ chữ tín, vậy chúng có thể sống sót được không? Chúng nhất định sẽ sống rất tốt, bởi vì chúng sẽ làm CEO, làm tổng giám đốc. Nếu như bạn là khách hàng, bạn muốn tìm người như thế nào để hợp tác? Đương nhiên là tìm người thành thật giữ chữ tín, người không giữ chữ tín có thể lừa được nhất thời nhưng không thể lừa gạt lâu dài. **Bởi vì con người hiện nay chịu sự ảnh hưởng rất lớn của chủ nghĩa công danh lợi lộc, đều chỉ lo lợi ích trước mắt, sau cùng tiểu nhân oan uổng làm tiểu nhân, tự làm tổn hại phước báo của chính mình, dần dần sẽ không có cách nào được người khác tin tưởng, sẽ từ từ đánh mất mối quan hệ với người khác.**

Chữ Tín này, bên trái là một người, bên phải là lời nói, ý nghĩa là lời một người đã nói ra thì nhất định phải làm theo, có câu **“lời hứa đáng giá ngàn vàng”, “nhất ngôn cửu đỉnh”,** còn có câu **“Quân tử nhất ngôn, tứ mã nan truy”.** Lúc bình thường nếu chúng ta thường nghe câu châm ngôn, lời dạy bảo này, cho thấy tổ tiên rất coi trọng thái độ làm người như vậy, nên mới tận tình khuyên nhủ chúng ta, tấm lòng của tổ tiên là tấm lòng Bồ Tát. Trong những mối quan hệ nào phải thành thật giữ chữ tín? Chúng ta có thể quay trở về luân thường đại đạo. **Quan hệ giữa cha con nhất định phải thành thật giữ chữ tín, nếu như bạn tùy tiện hứa với con cái, sau đó lại thất hứa, vậy thì địa vị của cha mẹ ở trong lòng con cái ngày một giảm xuống, cho nên lời nói phải đi đôi với việc làm.**

Thời Xuân Thu có một câu chuyện như sau, một hôm vợ của Tăng Sâm phải ra ngoài đi chợ, con của bà kêu la đòi đi theo, bà liền nói: con đừng làm ồn nữa, không được đi theo mẹ, lát nữa mẹ về sẽ mổ heo cho con ăn. Con trai bà không làm ồn, cũng không đòi đi theo nữa. Sau đó khi bà từ chợ trở về nhà, nhìn thấy Tăng Sâm đang mài dao, bà rất lo lắng, chạy tới nói: thiếp chỉ nói giỡn để dỗ con thôi, chàng lại cho là thật? Tăng Sâm nói với vợ, nếu như nàng lừa con một lần, vậy thì có thể cả đời này con sẽ không tin lời nói của nàng nữa, cho nên vẫn là phải làm theo những gì nàng đã hứa. Bậc làm cha mẹ, **“Việc không tốt, chớ dễ nhận. Nếu dễ nhận, tiến lui sai”.** **Lúc con người vui vẻ thường hay tùy tiện hứa hẹn, như vậy không thỏa đáng.** Hoặc là nhiều người đang đánh mặt chược, lúc đang đánh mà con cái đòi cái gì đều nói: được được, cho con, đi đi! Sau đó con cái biết được, lúc đánh mặt chược là lúc xin xỏ tốt nhất. Điều này phải chú ý, nếu không con cái học được không phải là thành thật mà là quan sát sắc mặt. Mọi người có phát hiện ra ánh mắt của trẻ con

bây giờ rất lợi hại không? Không tốt, không thành thật thì cuộc đời sẽ xảy ra rất nhiều vấn đề.

Chữ tín này, ngoài việc lời nói ra phải giữ chữ tín thì nó còn có một ý nghĩa khác. Ý nghĩa này không nói ra mà là để ở trong lòng, đó là tín nghĩa, tín nghĩa bao gồm đạo nghĩa, ân nghĩa, tình nghĩa. Mặc dù cha mẹ không nói với chúng ta rằng, “con phải hiếu thuận cha mẹ”, nhưng mà trong lòng chúng ta luôn nghĩ tới phải hiếu thuận cha mẹ. Giống như quan hệ vua tôi, quan hệ giữa lãnh đạo và cấp dưới, người lãnh đạo có nói với bạn rằng, “anh phải trung thành với tôi”, có nói như vậy không? Thường là không có. Hoặc là quan hệ vợ chồng, bạn có từng nói với chồng mình rằng, “anh không thể phản bội em không?”, cũng có người nói vậy. Đây là bổn phận làm người, đạo nghĩa làm người, mặc dù không nói ra thành lời, nhưng lúc nào cũng không dám quên. Giống như bạn bè với nhau, trong quá trình ở chung, họ có thể đã chở chúng ta một đoạn đường rất xa, lúc xuống xe, chúng ta rất cảm kích nói: cảm ơn, cảm ơn! Bạn bè sẽ nói: cảm ơn gì chứ, bạn bè với nhau không cần khách khí như vậy. **Đạo nghĩa bạn bè luôn để ở trong lòng, không cần phải nói ra.**

Chúng ta thấy rất nhiều người con hiếu thời xưa, họ đều ghi nhớ ân nghĩa, tình nghĩa này. Thời nhà Tống có một người đọc sách tên là Chu Thọ Xương, lúc ông bảy tuổi, mẹ của ông không phải là vợ cả mà là vợ lẽ, vợ cả của cha ông không thích mẹ ông, cho nên tìm cách ép mẹ ông tái giá, lúc ông bảy tuổi thì mẹ ông rời đi. Sau khi ông trưởng thành, trong lòng luôn nghĩ phải đón mẹ về phụng dưỡng, nhưng mà mãi vẫn chưa thực hiện được nguyện vọng. Tìm mẹ suốt năm mươi năm vẫn chưa tìm thấy, lúc đó ông đã làm chức quan khá lớn, nhưng mà trong lòng luôn nghĩ, một đời này không thể phụng dưỡng mẹ thì rất đáng tiếc. Ông hạ quyết tâm từ quan, nói với người nhà, lần này tôi ra ngoài tìm mẹ, nếu như không tìm thấy tôi sẽ không trở về. Ông đi một mạch về hướng Thiểm Tây để tìm.

Đi tới một nơi đột nhiên trời đổ mưa, vì trời mưa nên ông dừng lại tránh mưa, đúng lúc gặp được một số người nơi đó, thuận tiện hỏi họ có nhìn thấy người nào giống mẹ ông không? Thật may là mẹ ông sinh sống ở gần đó. Hiếu cảm động trời đất, tâm hiếu thảo của ông đã chiêu cảm trời đổ mưa, thành tựu nhân duyên của ông. Bởi vì mẹ ông tái giá, cho nên ông có rất nhiều người em nhỏ hơn mình, ông không chỉ đón mẹ về phụng dưỡng, mà còn đón toàn bộ em của mình về cùng hưởng niềm

vui gia đình đoàn tụ. Qua đó chúng ta cũng cảm nhận được thái độ của người xưa đối với cha mẹ.

Trong Thi Kinh cũng có câu nói tới nỗi niềm nhớ thương cha mẹ, tình nghĩa đối với cha mẹ. Trong Chương Lục Nga có câu **“Xanh tốt rau nga, nga hóa ra cao, thương thay cha mẹ, sinh ta khó nhọc”**¹. Thực ra đoạn này mặc dù nói tới thực vật, nhưng chủ yếu muốn nói, có một số thực vật gốc của chúng gắn liền với cha mẹ, đoàn kết cùng nhau, sinh sống cùng nhau; có một số thực vật thì tách ra. Người con hiếu thảo nhìn thấy loại thực vật gắn liền với cha mẹ, cùng nhau sinh trưởng với cây mẹ, thì cảm thấy giống như con cháu đời sau cùng sinh sống ở một nơi, họ nhìn thấy như vậy rất ngưỡng mộ, vì họ không làm được giống như cây này, ở bên cạnh bầu bạn cùng cha mẹ. **Người con hiếu thảo thời xưa đến nhìn thấy thực vật cũng nhớ tới cha mẹ không còn để mà phụng dưỡng.** Từ những câu thơ này, chúng ta có thể học tập theo tấm lòng của người xưa đối với cha mẹ.

Thời nhà Tống có một người đọc sách tên là Hoàng Đình Kiên, mặc dù chức quan của ông rất lớn, nhưng mà mỗi ngày trở về nhà, nhất định sẽ tự mình giúp mẹ rửa bát; cho dù là người hầu rất nhiều nhưng ông không muốn người khác làm. Chúng ta cũng có thể cảm nhận được, Hoàng Đình Kiên luôn nghĩ tới ân đức dạy dỗ của cha mẹ, nếu như mỗi ngày không giúp mẹ làm chuyện gì đó, hình như trong lòng cảm thấy không yên ổn, không thoải mái. **Cho nên còn cha mẹ để phụng dưỡng, nội tâm rất yên ổn, còn cha mẹ để phụng dưỡng là phúc báo lớn nhất.**

Có một lần tôi xem ti vi, đúng lúc xem được chương trình phỏng vấn Hứa Hiệu Thuần. Ông nói rằng đêm trước ngày 21 tháng 9 năm 1999 ông tới nơi sắp phát sinh động đất quay ngoại cảnh, ngày 20 tháng 9 đi quay ngoại cảnh, họ đi quay cảnh con dơi. Sau khi leo lên núi, là hướng dẫn viên địa phương dẫn họ lên núi, lên tới đỉnh núi vừa nhìn, vốn là nơi có rất nhiều dơi nhưng mà lúc đó lại không có con nào. Hướng dẫn viên địa phương này rất cảnh giác, cảm thấy chuyện này rất kì quái, liền mau chóng xuống núi. Lúc tai nạn sắp tới vạn vật đều cảnh giác được. Mỗi lần trải qua sóng thần, các nhà nghiên cứu đi quan sát phát hiện, không có bóng dáng một động vật hoang dã nào. **Thực ra dự cảm của động vật rất ít, mỗi ngày chỉ cần**

¹ Nga là một loại rau tốt đẹp, cao là một loại cỏ xấu. Ý nói: cha mẹ sinh ta, mong ta báo đáp lại, nay cha mẹ mất sớm, ta không đền đáp được, ta hoá vô dụng đối với các người, như cỏ cao kia.

ăn no là được, sẽ không nghĩ tới đi làm hại người khác, nã của chúng tương đối tỉnh táo, khá nhanh nhạy khi tiếp nhận sóng dao động trong trời đất. Cho nên tất cả các động vật đều biết, chỉ có một loài động vật không biết, mọi người có biết là loài nào không? Lúc đó họ liền mau chóng xuống núi, nếu không sẽ gặp nguy hiểm, nhưng mà mới đi được nửa đường thì xảy ra động đất, có người đi cùng đã qua đời, ông thì bình yên vô sự. Trong buổi phỏng vấn đó, ông có nói một câu khiến cho tôi ấn tượng rất sâu sắc, ông nói nếu tôi có một ly nước để uống thì mẹ tôi nhất định có một chén cơm để ăn. Khi tôi nghe được câu này, tôi liền hiểu ra tại sao ông có thể thoát khỏi kiếp nạn, đó là nhờ vào tâm hiếu thảo của ông.

Năm nay Trung Quốc có chọn ra mười thanh niên xuất sắc nhất, trong đó có một người con hiếu thảo được chọn, em ấy tên là Điền Thế Quốc. Em ấy mới hơn ba mươi tuổi, bởi vì mẹ em bị bệnh Urê huyết, nhất định phải thay thận mới có thể kéo dài sanh mạng. Sau khi mẹ em bị bệnh, lo sợ liên lụy người nhà, nhốt mình trong phòng không chịu đi chữa bệnh. Em rất biết phương tiện thiện xảo, dùng một số phương pháp, cũng không nói cho mẹ biết là em đã đồng ý hiến thận cho mẹ, sau đó mẹ em đồng ý tiếp nhận thận hiến tặng, cũng thuận lợi khỏe mạnh trở lại. Hành động của em khiến cho rất nhiều người thân bạn bè cảm động, khi gặp em đều nói, năm nay cho dù bận rộn đến đâu, nhất định cũng sẽ về nhà thăm cha mẹ. Khi em ấy được chọn là một trong mười thanh niên xuất sắc, em nói rằng, những người khác rất có cống hiến với đất nước, tôi chỉ làm tròn bổn phận của một người con, việc nhỏ nhất này còn không bằng một phần vạn ân đức mà mẹ dành cho chúng ta, tự em ấy cảm thấy hổ thẹn. Thực ra hành vi hiếu thảo của người con, cũng có thể tạo nên phong khí tốt đẹp cho toàn xã hội, thức tỉnh tâm hiếu thảo của nhiều người hơn, thái độ tri ân báo ân của nhiều người hơn. Người xưa biểu diễn nhiều vở kịch hay như vậy, chúng ta cũng phải để cho những vở kịch hay này không ngừng được biểu diễn trong gia đình, ngoài xã hội, tin tưởng rằng **“Vua Thuần là người nào, ta là người nào, người làm được thì ta cũng làm được”**.

Ngoài mối quan hệ ngũ luân, còn có một mối quan hệ rất quan trọng, đó là quan hệ thầy trò. Thời xưa rất tôn kính lão sư, **“Một ngày làm thầy, cả đời làm cha”**, thế nên quan hệ thầy trò cũng quan trọng giống như quan hệ cha con vậy. Thời xưa đối với tang lễ của lão sư đều để tang ba năm, giống để tang cha mẹ. Một đời Khổng lão phu tử dạy học, lúc ngài qua đời, học trò cảm niệm ân đức của ngài, cũng dựng một căn nhà bên cạnh mộ lão sư, thủ hiếu ba năm. Trong đó có một người học

trò để tang sáu năm, đó là Tử Cống, bởi vì lúc Phu tử qua đời, Tử Cống còn đang làm kinh doanh ở đất nước khác, đợi đến khi ông trở về thì tang lễ đã kết thúc. Tử Cống cảm thấy vô cùng hối tiếc, sau khi để tang ba năm, ông tự mình tăng thêm ba năm, để tang sáu năm. Đương nhiên sự tôn kính đối với lão sư cũng được thể hiện trong cuộc sống, trong đời nhân xử thế, lúc nào cũng không quên lời dạy bảo của thầy.

Lễ bái sư thời xưa ở trong trường tư thực, là cha đưa con tới hành lễ bái sư. Lúc đầu cha đứng ở phía trước, con đứng ở phía sau, trước tiên là hành lễ ba quỳ chín khấu đầu với tượng Khổng lão phu tử. Sau khi lễ xong, mời thầy lên bục ngồi, vẫn là cha đứng trước con đứng sau, hành lễ ba quỳ chín khấu đầu với thầy. Đối với một đứa trẻ dưới năm sáu tuổi, ai là người chúng tôn kính nhất? Từ trong lời nói mà chúng ta hiểu được tâm lý của chúng. Đứa trẻ dưới năm sáu tuổi, mở miệng đều nói, Ba con nói, Mẹ con nói. Sau khi đi học thì trở thành thế nào? Thầy cô con nói sau khi vào cấp hai thì sao? Bạn học của con nói. **Cho nên trong mỗi một khoảng thời gian, chúng ta làm tốt bổn phận của cha mẹ, bổn phận của thầy cô, vậy thì thái độ làm người đúng đắn của chúng sẽ được hình thành.** Chúng tôn kính Cha mình như vậy, mà Cha mình lại hành lễ ba quỳ chín khấu đầu với Thầy, chúng rất tôn trọng Cha mình, Cha mình lại tôn trọng lão sư như vậy. Cho nên sau khi hành lễ xong sẽ để lại ấn tượng sâu sắc gì cho con trẻ? Tâm cung kính của chúng đối với lão sư đạt đến mức cao nhất.

Mà muốn có thành tựu trong học vấn, nhất định phải cầu từ tâm thành kính, Ân Tổ có một câu dạy bảo rất quan trọng: “một phần thành kính được một phần lợi ích, mười phần thành kính được mười phần lợi ích”. Lễ nghi thời xưa có ảnh hưởng sâu rộng, chỉ là chúng ta hiện nay chỉ nhìn thấy vẻ bề ngoài, không hiểu được ý nghĩa và bản chất của những lễ nghi này. Trong quá trình tôi đi dạy học, năm đầu tiên chủ nhiệm lớp, có một cụ bà khoảng sáu bảy mươi tuổi, cháu của cụ quên mang đồ, cụ giúp cháu mang tới. Làm như vậy có đúng không? Có nên giúp con trẻ mang tới không? Không được! Chúng phải tự mình chịu trách nhiệm mới đúng. Nhưng mà cụ bà quá thương cháu, cũng chưa từng nghe qua diễn giảng về giáo dục, thông thường rất khó mà làm được. Bởi vì lớp tôi ở lầu 4, cụ leo tới lầu 4 đã thở muốn không ra hơi, đang đứng thở dốc thì gặp được tôi. Ngay lập tức cụ cúi người 90 độ chào tôi: Chào thầy Thái! Cụ cúi người chào như vậy để lại ấn tượng sâu sắc trong lòng tôi, từ đó hai chữ Thầy giáo đè nặng trên vai tôi, cho nên tôi bị gù

là có lý do. Một cụ bà thành kính như vậy, lại hành lễ với tôi, tôi phải xứng đáng với sự cúi chào của cụ.

Ngay lúc đó tôi thể hội sâu sắc câu “trách nhiệm nặng nề, đường đạo xa xôi”, không dạy dỗ tốt thì có lỗi với con cháu đời sau của người ta. Đột nhiên tôi cảm nhận được, lễ bái sư này, lão sư thời xưa ngồi ở đó nhận lễ ba quỳ chín khấu đầu sẽ có cảm nhận như thế nào? Như ngồi bàn chông. Tại sao vậy? Một người đọc sách, đến suy nghĩ lợi dụng người khác cũng không có, huống chi lại nhận đại lễ lớn như vậy thì càng hết sức lo sợ. Tại sao phải làm như vậy? Chủ yếu là thành tựu tâm cung kính của học trò. Chúng ta thể hội được điểm này thì cũng hiểu được làm lão sư thời xưa thật không đơn giản. Tiếp nhận lễ này xong, lúc nào cũng phải nghĩ rằng, nếu như không dạy dỗ tốt con cái của người ta thì làm sao xứng đáng với sự hành lễ của cha học trò dành cho mình? Chúng ta cũng có thể thông qua sự đối xử giữa thầy và trò mà hiểu được tình nghĩa thầy trò thời xưa, đạo nghĩa, ân nghĩa mà lão sư dành cho học trò, cũng có thể thấy được ân nghĩa mà học trò dành cho lão sư.

Thời nhà Minh có một vị trung thần tên là Tả Trung Nghị, Tả Trung Nghị làm quan chủ khảo, người đọc sách từ khắp nơi đến để chuẩn bị tham gia kì thi tiến sĩ. Tả Trung Nghị luôn suy nghĩ làm sao tiến cử người tài cho đất nước, cho nên đêm trước hôm thi, ông cải trang đi tuần tra, mặc quần áo bá tánh thường dân, đến một số chùa chiền lớn gần kinh thành để tìm hiền tài. Tại sao lại không đi tìm ở nhà khách vậy? Người có tiền ở nhà khách thì có thể thi đậu không? Rất khó, bởi vì ham chơi lười biếng, người đọc sách trước đây đều rất khắc khổ, thì mới có được thành tựu về học vấn. Cho nên, ngài Tả Trung Nghị liền đến miếu chùa để xem xét, đột nhiên ông đi đến bên một người thư sinh, người này đã viết xong một bài văn, vì quá mệt liền ngủ quên mất. Tả Công đọc xong bài văn của thư sinh này viết, liền cảm nhận sâu sắc được tấm lòng trung thành của anh đối với nước nhà, sứ mạng đối với nhân dân. Tả Công đọc xong rất vui mừng, liền lấy áo khoác của mình đắp lên người thanh niên, người thanh niên này là Sử Khả Pháp.

Sau này chính thức thi cử, khi đọc bài thi, Tả Công vừa nhìn thấy bài thi của Sử Khả Pháp, lập tức biết được là do ai viết. Tại sao ông lại lợi hại như vậy? Bởi vì văn chương được bộc lộ từ nội tâm của một người, từ bài văn cũng có thể cảm nhận được khí tiết và chí hướng của người viết. Vì vậy, ông đã chấm Sử Khả Pháp đứng đầu, sau này Sử Khả Pháp đỗ trạng nguyên. Sau khi đỗ trạng nguyên, các học trò có

tên trên bảng vàng đều muốn đến nhận quan chủ khảo làm thầy, hôm đó Sử Khả Pháp đến thăm lão sư và sư mẫu. Vừa bước vào cửa, Tả Công liền nói với vợ của mình: “Sau này người kế thừa sự nghiệp của ta không phải con trai ta, mà là người học trò này”. **Cho nên, người đọc sách không lo lắng bản thân không có con cái, mà càng lo sợ rằng sẽ không thể truyền thừa đạo đức học vấn của Thánh Hiền. Bản thân không có con cái, chỉ ảnh hưởng đến một nhà, còn đạo đức học vấn mà không có người kế thừa, sẽ ảnh hưởng đến rất nhiều con cháu đời sau.** Trong lòng họ luôn nghĩ tới làm sao tiến cử hiền tài cho đất nước.

Tại sao tôi lại có cảm nhận sâu sắc như vậy? Đó là bởi vì trong khoảng thời gian này tôi gặp được cô Dương, gặp được chú Lư, gặp được rất nhiều trưởng bối, mọi người đều vô tư đem trí tuệ của mình dạy lại cho tôi, bởi vì mọi người luôn nghĩ không thể để học vấn của Thánh Hiền bị đứt đoạn được. Được rồi, tiết học này chúng ta nói tới đây thôi, cảm ơn!